

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA FINANSINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ VYKDYMAS VALSTYBEI

2005 m. gruodžio 29 d. Nr. 2030-30-1

Vilnius

IŽANGA

Valdant centrinės valdžios sektoriaus skolą, Vyriausybei atstovauja Lietuvos Respublikos finansų ministerija (toliau tekste – Finansų ministerija), kuri finansinių įsipareigojimų vykdymą valstybei nuo 2000 m. iš dalies perduoda administruoti AB Turto bankui¹. Siekiant efektyviai valdyti valstybės skolą ir užtikrinti finansinių įsipareigojimų valstybei vykdymo valdymą ir tinkamą administravimą, pagrindinis AB Turto banko uždavinys, valdant perduodamus finansinius įsipareigojimus – užtikrinti finansinių įsipareigojimų valstybei vykdymą. Valstybės skolos įstatymo nuostatų pakeitimas, blogėjanti AB Turto banko valdomų ir administruojamų skolų valstybei portfelio kokybė, paskatino Valstybės kontrolę atlikti veiklos auditą AB Turto banke.

Auditas atliktas vykdant Valstybės kontrolės 2005-08-09 pavedimą Nr. 2030-30.

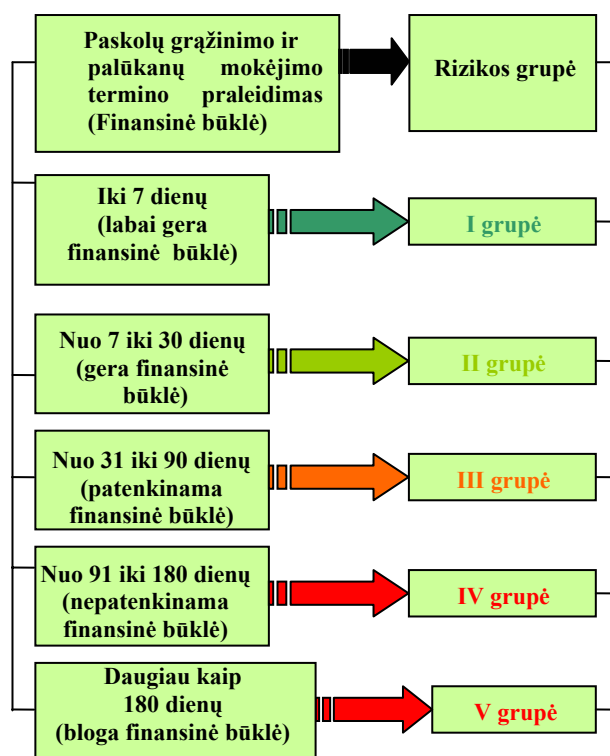
Vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 2 straipsnio 12 ir 13 punktais, skolininkai, kurie vykdo finansinius įsipareigojimus valstybei, yra Lietuvos Respublikos juridiniai ar fiziniai asmenys, gavę paskolas iš valstybės vardu gautos paskolos lėšų arba valstybės garantiją dėl įsipareigojamųjų sąlygų įvykdymo.

¹ Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo 3 str. 3 p. (2005-06-16, Nr. X-251 red.).

Minėtų skolininkų paskolas arba skolas pagal įvykdytas valstybės garantijas Finansų ministerijos Valstybės skolos valdymo departamentas, vadovaudamasis Finansų ministro 1999-04-14 įsakymu Nr. 96 patvirtintomis *Paskolų ir įsipareigojimų grupavimo taisyklėmis*, įvertindamas galimus rizikos veiksnius, grupuoja į 5 grupes:

- I. standartinės rizikos,
- II. galimos rizikos,
- III. padidėjusios rizikos,
- IV. abejotinos rizikos,
- V. nuostolingos rizikos.

Rizikos veiksnių grupės nustatomos atsižvelgiant į skolininko paskolos (arba jos dalies) grąžinimo ir (arba) palūkanų mokėjimo terminų praleidimą, paskolos pertvarkymo ir refinansavimo faktus, ūkinės ir finansinės veiklos būklę, ilgalaikės (investicinės) paskolos gavėjo faktinį investicinio projekto vykdymą. Paskolų priskyrimas konkrečiai rizikos grupei, priklausomai nuo paskolų ir palūkanų mokėjimo terminų praleidimo ar ūkinės ir finansinės veiklos būklės, pavaizduotas 1 pav.

1 pav. Paskolų priskyrimas rizikos veiksnių grupėms

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-07-12 nutarimo Nr. 811 „Dėl paskolų ir valstybės garantijų, Finansų ministerijos perduodamų administruoti akcinei bendrovei Turto bankui“ 2.1. punktu, AB Turto bankui perduodamos administruoti padidėjusios rizikos (III), didelės rizikos (IV) ir didžiausios rizikos (V) grupių paskolos ir valstybės garantijos.

AUDITO SUBJEKTO VEIKLOS APLINKA

Audito subjektas – AB Turto bankas (įmonės kodas – 112021042). AB Turto bankas yra juridinis asmuo, turintis antspaudą su pavadinimu, firminį ženklą ir sąskaitas Lietuvos banko licenciją turinčiuose bankuose ir užsienio valstybių bankuose Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. AB Turto banko buveinės adresas – Kęstučio g. 45, Vilnius.

AB Turto bankas buvo įkurtas 1996 m. reorganizavus „Aurabanką“, norint išspręsti 1995 m. prasidėjusios bankininkystės krizės sukeltas bankų likvidumo problemas ir siekiant prižiūrėti neveiksnių paskolų portfelius, kurių kiekis (žymus padidėjimas) komerciniuose bankuose lėmė bankininkystės krizę².

AB Turto bankas yra turto valdymo įmonė, kurios pagrindinis tikslas³ finansinių įsipareigojimų vykdymo valstybei srityje – išieškoti pagal sutartis perduotas administruoti paskolas ir kitus turtinius įsipareigojimus. AB Turto bankas perima iš Finansų ministerijos finansinius įsipareigojimus valstybei ir vykdo kitą veiklą: įsigyja, naudoja ir valdo neveiksnius aktyvus, perima iš Valstybinės mokesčių inspekcijos, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos, Garantinio fondo ir kitų subjektų mokestines nepriemokas ir kt.

AB Turto bankas vykdydamas savo veiklą vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymu, kitais Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, bendrovės įstatais.

AB Turto banko valdymo organai yra visuotinis akcininkų susirinkimas, valdyba ir administracijos vadovas. Valdybos narius (iš viso 5) ir jos pirmininką 4 metams skiria ir atlyginimą jiems nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Valdybos nariai yra AB Turto banko darbuotojai. Jie turi atitikti Akcinių bendrovių įstatymo valdybos nariams nustatytus reikalavimus. Valdybos pirmininkas yra ir administracijos vadovas, kuris organizuoja valdybos darbą, vadovauja administracijos darbui, tvarko einamuosius ūkinės komercinės veiklos reikalus, sudaro sandorius AB Turto banko vardu, atstovauja teisme ir kitose institucijose arba įgalioja AB Turto banko darbuotojus ir atlieka kitas funkcijas.

AB Turto banko valdybos pirmininko (administracijos vadovo) pareigas nuo 1999-07-30 iki 2005-08-30 ėjo Steponas Vytautas Jurna, nuo 2005-08-30 eina Jonas Budrevičius.

AB Turto bankui perduotą turtą ir finansinius įsipareigojimus apskaito Finansų ir apskaitos departamento Turto apskaitos ir finansų skyrius.

Už optimalų AB Turto banko tikslo – finansinių įsipareigojimų vykdymo valstybei, įgyvendinimo užtikrinimą tiesiogiai atsakingi Aktyvų valdymo departamento Įmonių skolų valdymo skyrius ir to paties departamento Skolų valdymo skyrius.

Įmonių skolų valdymo skyrius įpareigotas siekti maksimalaus skolų išieškojimo iš įmonių (savivaldybių, valstybės įmonių, akcinių bendrovių ir uždaryjū akcinių bendrovių), kurių skoliniai įsipareigojimai perduoti AB Turto bankui, o Skolų valdymo skyrius – iš kitų skolininkų (žemdirbių, žemės ūkio bendrovių).

² <http://www.turtas.lt/>

³ AB Turto banko įstatų patvirtintų Lietuvos Respublikos akcinės bendrovės Turto banko įstatų patvirtinimo įstatymu (2001-06-26, Nr. IX-405), 10 p.

AUDITO PROCESAS

Audito objektas – AB Turto banko administruojami iš Finansų ministerijos perimti finansiniai įsipareigojimai valstybei.

Audito tikslas – įvertinti AB Turto banko finansinių įsipareigojimų vykdymo valstybei administravimo rezultatyvumą ir įvertinti, ar taikoma administruojamų paskolų kompensacijų skaičiavimo tvarka užtikrina ekonomišką (taupų) šiai funkcijai vykdyti skiriamų valstybės biudžeto lėšų naudojimą.

Auditas pradėtas 2005-08-10 ir baigtas 2005-12-29. Auditą atliko vyresnysis valstybinis auditorius L. Kirvelaitis (grupės vadovas), valstybiniai auditoriai L. Bužinskienė, I. Braciškienė ir A. Balsys. Audituojamas laikotarpis 2004 m.–2005 m. I pusmetis. Atsižvelgiant į tai, kad kai kurių skolininkų skolos susidarė ankstesniais negu 2004 m., audito metu buvo nagrinėti ir ankstesnių negu 2004 m. dokumentai, susiję su audituojamu klausimu.

Šio audito metu nagrinėti AB Turto banko administruojami finansiniai įsipareigojimai: paskolos, gautos iš valstybės vardu gautų paskolų lėšų, ir skolos, kurios susidarė valstybei, kaip garantui, įvykdžius prievolės už skolininką, kuriam buvo suteikta valstybės garantija. Audito metu buvo atliktas AB Turto banko sąnaudų kompensavimo tvarkos vertinimas.

Audito metu duomenys buvo renkami:

- nagrinėjant teisės aktus;
- nagrinėjant AB Turto banko, Finansų ministerijos ir bendrovių dokumentus;
- kalbant su AB Turto banko, Finansų ministerijos darbuotojais;
- pateikiant klausimynus AB Turto banko, Finansų ministerijos darbuotojams.

Audito įrodymai gauti taikant skaičiavimo, tikrinimo (dokumentinio), stebėjimo, apklausos ir analitinės procedūras.

Audito metu buvo laikomasi nuostatos, kad audituojamojo ir kitų subjektų pateiktų dokumentų kopijos atitinka jų originalus, o pateikta informacija yra teisinga, išsami ir teisingai atspindi AB Turto banko finansinę būklę ir veiklos rezultatus.

AUDITO DARBO REZULTATAI

1. AB Turto banko administruojami finansiniai įsipareigojimai

AB Turto bankas 2004-12-31 administravo 388 skolininkų finansinius įsipareigojimus valstybei. Audito metu dėl didelio subjektų skaičiaus (86 ūkininkai ir 219 žemės ūkio bendrovių) ir mažo lyginamojo svorio (1,7 proc.) visuose AB Turto banko administruojamuose finansiniuose įsipareigojimuose nebuvo nagrinėti žemdirbių (ūkininkų, žemės ūkio bendrovių ir pan.), laiku negražinusių paskolų (gautų iš valstybės vardu gautos paskolos lėšų) už dyzelinius degalus įsiskolinimai.

Į AB Turto banko administruojamus finansinius įsipareigojimus valstybei įeina skolininkams suteiktos paskolos ar skolos pagal įvykdytas valstybės garantijas, su jomis susijusios palūkanos, delspinigiai, valiutų kursų skirtumai ir kitos sutartyse numatytos įmokos (toliau tekste – finansiniai įsipareigojimai).

83 nagrinėjamų skolininkų Finansų ministerijos AB Turto bankui perduotų finansinių įsipareigojimų likutis 2004-12-31 sudarė **1 314 mln. Lt**. Finansinių įsipareigojimų vykdymo situacija yra dinamiška, per pirmąjį šių metų pusmetį AB Turto banko administruojamų skolininkų sąrašas sumažėjo iki 75 skolininkų:

- Iš 9 subjektų, išbrauktų iš AB Turto banko administruojamų skolininkų sąrašo:
 - 4 skolininkų įsiskolinimas už 40,3 mln. Lt sumą pripažintas beviltiškas ir nurašytas⁴:
 - AB „Marijampolės pieno konservai“ – 33,1 mln. Lt;
 - AB „Varėnos grūdai“ – 6,5 mln. Lt;
 - AB „Gaukštonys“ – 0,6 mln. Lt;
 - AB „Bugenių bekonas“ – 0,1 mln. Lt;

Išvardytos akcinės bedrovės (kurių įsiskolinimas buvo pripažintas beviltiškas ir nurašytas) 2004-12-31 jau buvo bankrutavusios ir išregistruotos iš juridinių asmenų registro.

- 1 skolininko įsiskolinimas pripažintas beviltiškas ir revizuojamas – Lietuvos judėjimo „Černobylis“ komandinės ūkinės bendrijos „Zivertas“ (toliau – KŪB „Zivertas“) – 0,3 mln. Lt.

KŪB „Zivertas“ 2004-12-31 veiklos nebevykdė, tačiau nėra išregistruota, todėl šios bendrovės skola yra revizuojama – t.y. periodiškai (bet ne rečiau kaip kartą per metus⁵) AB Turto bankas pagal Hipotekos registro, VĮ Registrų centro duomenis atlieka skolininko turto paiešką ir išnagrinėja jo

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-01-13 nutarimas Nr. 19 „Dėl skolų pripažinimo beviltiškomis“.

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-10-19 nutarimu Nr. 1249 patvirtintų Paskolų arba skolų, pripažintų beviltiškomis, nurašymo, apskaitos ir revizavimo tvarkos 6.1 p.

realizavimo galimybes.

- 4 skolininkai laiku ar anksčiau termino įvykdė finansinius įsipareigojimus valstybei.

AB Turto bankas, administruodamas paskolas ir garantijas, ne tik atlieka išieškojimo veiksmus, bet ir priima grąžinamas paskolas.

➤ AB Turto banko administruojamų skolininkų sąrašas 2005-01-05 papildytas viena bendrove – UAB „Neringos energija“.

AB Turto banko administruojama finansinių įsipareigojimų valstybei suma 2005-06-30 sumažėjo 139 mln. Lt ir sudarė **1 175 mln. Lt**.

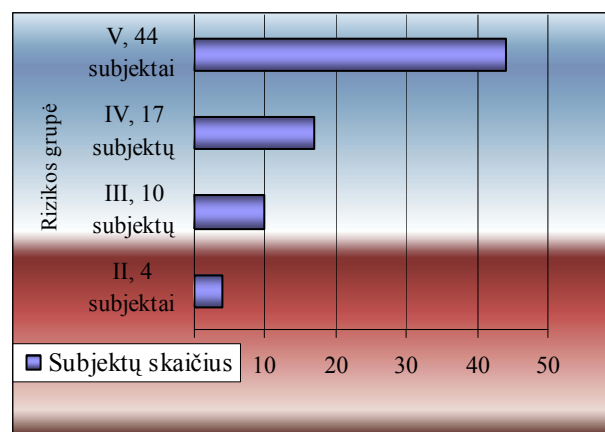
Pagrindinis AB Turto banko veiklos tikslas finansinių įsipareigojimų valstybei vykdymo srityje (išieškoti pagal sutartis perduotas administruoti paskolas ir kitus turtinius įsipareigojimus) nėra įgyvendinamas subjektams, kuriems neįmanoma arba netikslinga atlikti išieškojimo veiksmus pagal Valstybės skolos įstatymo 10 str. nuostatas arba subjektams, įvykdžiusiems išankstinius finansinių įsipareigojimų grąžinimus. Neįvykdytų finansinių įsipareigojimų pripažinimas beviltiškais arba išankstiniais finansinių įsipareigojimų grąžinimais mažina AB Turto banko administruojamus finansinius įsipareigojimus.

Vertinimas. AB Turto banko administruojamų finansinių įsipareigojimų sumažėjimą per I šiuo metu pusmetį lėmė ne tik AB Turto banko atlikti išieškojimo veiksmai, bet ir skolų pripažinimas beviltiškais arba skolininkų laiku ar anksčiau laiko įvykdyti mokėjimai.

Kaip buvo minėta, AB Turto bankui perduodamos administruoti padidėjusios rizikos (III), didelės rizikos (IV) ir didžiausios rizikos (V) grupių paskolos ir valstybės garantijos. AB Turto banko 2005-06-30 administruotų finansinių įsipareigojimų valstybei pasiskirstymas pagal rizikos grupes pateiktas 2 pav.

2005-06-30 AB Turto bankas administruavo 44 subjektų didžiausios rizikos, 17 didelės rizikos, 10 padidėjusios rizikos grupių paskolas ir valstybės garantijas⁶ (žr. 2 pav.). Pagerėjus rodikliams, pagal kuriuos įsipareigojimai skirstomi į rizikos grupes, bendrovių paskolos perkeliamos į mažesnės rizikos grupę, kurias ir toliau administruoja AB Turto bankas⁷.

2005-06-30 AB Turto bankas administruavo 4 subjektų iš II (galimos) rizikos grupės paskolas ir valstybės garantijas (žr. 2 pav.). AB Turto bankas tokius

2 pav. AB Turto banko 2005-06-30 administruojamų paskolų ir skolų grupavimas

⁶ Vyriausybės 2000-07-12 nutarimo Nr. 811 „Dėl paskolų ir valstybės garantijų, Finansų ministerijos perduodamų administruoti akcinei bendrovei Turto bankui“ 2.1. punktas.

⁷ Vyriausybės 2000-07-12 nutarimo Nr. 811 2.2 punktas.

subjektus administruoja, neatliekant išieškojimo veiksmų. Vadovaujantis Finansų ministro 2004-11-08 įsakymu Nr. 1K-356 patvirtinta tvarka⁸, už administravimo paslaugas AB Turto bankui mokama kompensacija nėra diferencijuojama pagal paskolų ir skolų rizikos grupes. AB Turto banko faktiškai patiriamų sąnaudų dydis priklauso nuo paskolų ir skolų rizikos grupių subjektams atliekamų administravimo ir išieškojimo veiksmų kiekio.

Vertinimas. Auditorių nuomone, bendrovės, kurių įsipareigojimai priskiriami mažesnei (ne III) rizikos grupei, nereikalauja AB Turto banko išieškojimo veiksmų taikymo, todėl minėtų įsipareigojimų administravimo sąnaudos faktiškai yra žymiai mažesnės už III–V rizikos paskolų ir garantijų.

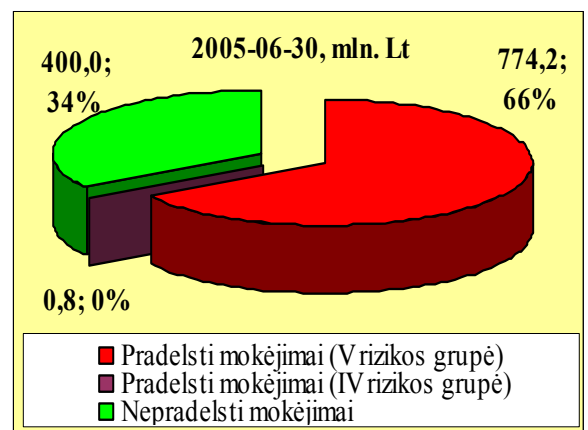
Audito metu daugiau dėmesio skirta skolininkams, kurie laiku nevykdo finansinių įsipareigojimų valstybei. 2004-12-31 pradelsta finansinių įsipareigojimų suma sudarė **840 mln. Lt**, kuri per pirmąjį šių metų pusmetį sumažėjo iki **775 mln. Lt** – t.y. 7,7 proc. (65 mln. Lt).

2005-06-30 pradelsti finansiniai įsipareigojimai valstybei sudaro **66 proc.** visos AB Turto banko valdomos finansinių įsipareigojimų valstybei sumos (žr. 3 pav.).

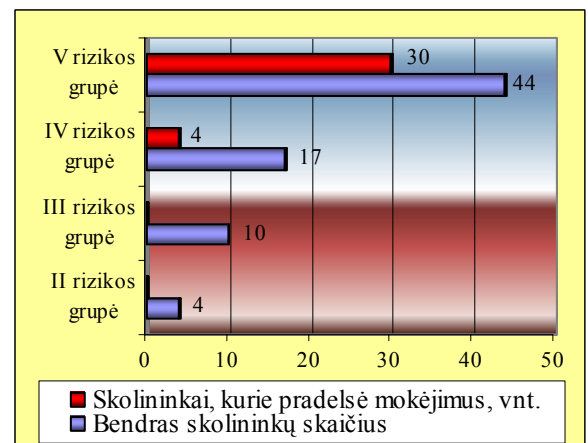
Audito metu nustatyta, kad 4 subjektai, kurių įsipareigojimai priskirti II rizikos grupei, ir 10 subjektų, kurių įsipareigojimai valstybei priskirti III rizikos grupei, 2005-06-30 neturėjo pradelstų finansinių įsipareigojimų valstybei. Tai veikiančios bendrovės (išskyrus UAB „Joniškio šilumos tinklai“, kuri veiklos nevykdo). Jos laiku vykdo finansinius įsipareigojimus valstybei pagal paskolų sutartyse nustatytus grafikus (išskyrus UAB „Joniškio šilumos tinklai“).

2005-06-30 pradelstus finansinius įsipareigojimus valstybei turėjo tik skolininkai, kurių finansiniai įsipareigojimai priskirti IV ir V rizikos grupėms (žr. 4 pav.).

4 subjektų, kurių įsipareigojimai valstybei priskirti IV rizikos grupei, išskolinimai sudarė tik 0,1 proc. AB Turto banko 2005-06-30 administruojamų pradelstų finansinių įsipareigojimų valstybei. 30 subjektų, kurių įsipareigojimai valstybei priskirti V rizikos grupės paskoloms ar skoloms, priklauso blogos finansinės būklės skolininkams, t.y. skolininkams, kurie nebeturi realių galimybių tęsti savo veiklą ir atsiskaityti su kreditoriais, yra nemokūs, bankrutuoja arba

3 pav. Finansinių įsipareigojimų vykdymas

4 pav. Skolininkai, kurie pradėję mokėjimus

⁸ Akcinės bendrovės Turto banko atsiskaitymo už perimtus neveiksnius aktyvus, administruojamas paskolas, perimtas skolas ir mokesčines nepriemokas tvarka.

likviduojami. 99,9 proc. AB Turto banko 2005-06-30 administruojamų pradelstų finansinių įsipareigojimų valstybei tenka V rizikos paskoloms ar skoloms.

Atsižvelgiant į tai, kad beveik visa pradelstų finansinių įsipareigojimų suma priklauso V rizikos grupės subjektams, o jų realios galimybės atsiskaityti su kreditoriais yra labai mažos, toliau nagrinėsime tik didžiausios rizikos grupę.

Dėl V rizikos grupės įsipareigojimų valstybei

AB Turto bankas 2005-06-30 administravo 30 subjektų pradelstus finansinius įsipareigojimus valstybei, kurie priskirti V rizikos grupei. Šie subjektai – tai veikiančios, bankrutavusios, išregistruotos, likviduojamos ir restruktūrizuojamos bendrovės (žr. 5 pav.).

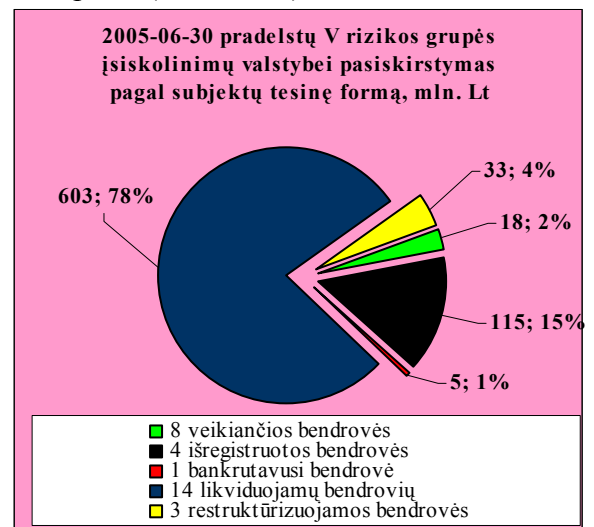
Veikiančių bendrovių įsiskolinimas valstybei sudarė tik 2 proc. (18 mln. Lt) visos AB Turto banko 2005-06-30 administruojamos pradelstos finansinių įsipareigojimų sumos (žr. 5 pav.).

Likusi dalis (98 proc.) AB Turto banko 2005-06-30 administruotų pradelstų finansinių įsipareigojimų valstybei tenka 1 bankrutavusiai, 4 išregistruotoms, 14 likviduojamų ir 3 restruktūrizuojamoms bendrovėms. Bendra minėtų bendrovių įsiskolinimo suma valstybei 2005-06-30 buvo 756 mln. Lt (žr. 5 pav.).

AB Turto bankas nuolat vertina galimybes išieškoti bendrovių įsiskolinimą valstybei (parduodant jų turtą, reikalavimo teises ir pan.) ir sudaro išieškojimo prognozes. AB Turto bankas prognozuoja, kad iš 2 restruktūrizuojamų bendrovių bus įmanoma išieškoti didžiąją dalį įsiskolinimų valstybei – 83,5 proc. (UAB „Gargždų mida“) ir 65 proc. (AB „Panevėžio stiklas“). Iš viso turėtų būti išieškota apie 72 mln. Lt. Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjungos Šiaulių įmonė yra pateikusi prašymą teismui nutraukti jos restruktūrizavimo bylą ir nurašyti jos skolą valstybei (3 mln. Lt). Dėl šios priežasties AB Turto bankas nesitiki, kad bus išieškota minėto subjekto skola valstybei.

Audito metu, išanalizavus AB Turto banko sudarytas skolų išieškojimo prognozes, nustatyta, kad galimybės išieškoti 19 bendrovių (1 bankrutavusios, 4 išregistruotų ir 14 likviduojamų) įsiskolinimus valstybei vidutiniškai vertinamos 3,87 proc. – t.y. iš esančios 723 mln. Lt šių bendrovių skolos valstybei gali būti sugrąžinta tik 28 mln. Lt.

Didžiausia dalis neįvykdytų finansinių įsipareigojimų valstybei tenka 14 likviduojamų bendrovių – 603 mln. Lt (žr. 5 pav.). Didžiausius įsiskolinimus valstybei iš AB Turto banko administruojamų

5 pav. Pradelstų finansinių įsipareigojimų valstybei pasiskirstymas

likviduojamų bendrovių turi AB „Inkaras“ – 112 mln. Lt, AB „Lietuvos tara“ – 109 mln. Lt, UAB Šiaulių aerouostas – 86 mln. Lt, AB „Tauro bankas“ ir UAB Širdies chirurgijos centras – po 72 mln. Lt. 2 iš 5 minėtų likviduojamų bendrovių išieškojimo galimybių nėra arba jos minimalios (UAB Šiaulių aerouostas – 0 proc., UAB Širdies chirurgijos centras – 0,1 proc.).

Minėtų 19 bendrovių (1 bankrutavusios, 4 išregistruotų ir 14 likviduojamų) paskolos valstybės vardu ir valstybės garantijos buvo išduotos 1993–1996 m. AB Turto bankui minėtos paskolos ir valstybės garantijos pradėtos perduoti tik nuo 2000 metų, kai minėtų bendrovių finansinė būklė jau buvo bloga, todėl tai lėmė mažas AB Turto banko išieškojimo galimybes. Išieškojimo galimybes riboja tai, kad paskolų ir valstybės garantijų sutartyse nebuvo numatytas įsipareigojimų užtikrinimas – t.y. 6 iš 19 bendrovių turtas nebuvo įkeistas. Prievolės užtikrinimas įkeičiant skolininko turtą sutartyse nebuvo numatytas, nes 1993–1996 m. (laikotarpiu, kada buvo pasirašytos paskolų ir garantijų sutartys) galiojusioje teisinėje bazėje nebuvo įtvirtinta nuostata skolinantis įkeisti turtą. Antra priežastis, ribojanti skolų išieškojimą iš šių bendrovių, – įkeistas turtas tapo mažai likvidus, o sumažėjus turto vertei atitinkamai sumažėjo galimybės padengti skolininkų įsipareigojimus valstybei.

AB Turto bankas pateikė Finansų ministerijai svarstyti 2 išregistruotų bendrovių (AB „Kauno autotransportas“ ir UAB „Kėdainių biochemija“) skolų (iš viso 8 mln. Lt) pripažinimo beviltiškomis klausimą. Galutinį sprendimą šiame procese priims Vyriausybė.

Audito metu nustatyta, kad ateityje beviltiškomis bus laikomos ir daugelio kitų likviduojamų ir išregistruotų bendrovių skolos valstybei – tai UAB „Oruva“, AB „Tauro bankas“, AB „Kuro aparatūra“, UAB Šiaulių aerouostas, UAB Širdies chirurgijos centras, UAB „Lauda“ ir kt. Visais atvejais nėra baigtos bendrovių likvidavimo procedūros, nes vyksta teisminiai ginčai (pvz., vieno AB „Oruva“ kreditoriaus įsiskolinimo reikalavimai padengti, pažeidžiant Įmonių bankroto įstatymo nuostatas ir dėl to vyksta teisminiai ginčai) arba AB Turto bankas perėmė reikalavimo teises į bendrovių debitorius (AB „Grūdtarna“, AB „Vilspa“).

Vertinimas. 2005-06-30 AB Turto bankui iš 83 jam perduotų administruoti skolininkų 19 bankrutavusių, išregistruotų ir likviduojamų bendrovių pradelstų finansinių įsipareigojimų neįvykdymo rizika labai didelė. Net išieškojus dalį audituojamuoju laikotarpiu nagrinėjamų AB Turto banko administruojamų bankrutavusių, išregistruotų ir likviduojamų bendrovių neįvykdytų finansinių įsipareigojimų, valstybė neatgaus apie 700 mln. Lt, t.y. apie 60 proc. AB Turto banko administruojamos finansinių įsipareigojimų valstybei sumos.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-07-12 nutarimu Nr. 811 patvirtintų *Paskolų ir valstybės garantijų, Finansų ministerijos perduodamų administruoti akcinei bendrovei Turto bankui, administravimo taisyklių (toliau tekste – Administravimo taisyklės)* 13 punkte nurodyta, kad už administravimo paslaugas AB Turto bankui mokamas Finansų ministerijos nustatyta tvarka apskaičiuotas užmokestis. AB Turto bankas savo veikloje vadovaujasi AB Turto banko įstatais, 2001 metais patvirtintais Lietuvos Respublikos akcinės bendrovės Turto banko įstatų patvirtinimo įstatymu. AB Turto banko įstatu 50 punktas numato, kad AB Turto banko aptarnavimo ir personalo išlaikymo išlaidos atskaitomos nuo išieškotų lėšų.

Audituojamuoju laikotarpiu minėto užmokesčio skaičiavimo tvarką reglamentavo Finansų ministro 2002 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. 225⁹ patvirtinta „Akcinės bendrovės turto banko atsiskaitymo už perimtus neveiksnius aktyvus, administruojamas paskolas, perimtas skolas ir mokestines nepriemokas tvarka“ (toliau tekste – *Kompensavimo tvarka*). Auditorių nuomone, *Kompensavimo tvarkoje* už AB Turto banko teikiamas administravimo paslaugas patvirtintas ne užmokestis, kaip numato minėtas Vyriausybės nutarimas, o AB Turto banko sąnaudų dalies kompensavimas¹⁰, todėl audito metu buvo pasirinkta nagrinėti lėšų skyrimą AB Turto banko teikiamoms administravimo paslaugoms kompensuoti.

Kompensavimo tvarkoje numatyta bendra kompensavimo sistema šiems AB Turto banko administruojamiems kompensuojamiems objektams:

- administruojamoms paskoloms¹¹;
- neveiksniams aktyvams¹²;
- iš Finansų ministerijos perimtoms skoloms¹³;
- perimtoms mokestinėms nepriemokoms;
- iš kitų institucijų perimtoms skoloms.

Vadovaujantis *Administravimo taisyklių* 13 punktu AB Turto bankui mokamas užmokestis priklauso nuo surinktų per tam tikrą laiką paskolų lėšų sumos ir paskolų administravimo sąnaudų (toliau

⁹ Finansų ministro 2002 m. vasario 15 d. įsakymas Nr. 46 „Dėl mokestinės nepriemokos bei importo ir eksporto muitų ir mokesčių, baudų ir delspinigių išieškojimo perdavimo akcinei bendrovei turto bankui tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo ir akcinės bendrovės turto banko atsiskaitymo už perimtus neveiksnius aktyvus, administruojamas paskolas, perimtas skolas ir mokestines nepriemokas tvarkos patvirtinimo (pakeista 2004-11-08 įsakymu Nr. 1K-356).

¹⁰ Kompensuojamos sąnaudos – AB Turto banko faktiškos sąnaudos, kurios kompensuojamos AB Turto bankui už perimtų neveiksnių aktyvų valdymą ir realizavimą, paskolų administravimą, perimtų iš Finansų ministerijos ir kitų institucijų skolų bei mokestinių nepriemokų išieškojimą.

¹¹ Administruojamos paskolos – Finansų ministerijos pagal pavedimo sutartis AB Turto bankui administruoti perduotos paskolos (Kompensavimo tvarkos 2 punktas).

¹² Neveiksnius aktyvai – perimti AB Turto banko iš Vyriausybės nustatytų komercinių bankų neveiksniūs aktyvai; pirkti už Vyriausybės vertybinius popierius neveiksniūs aktyvai (Kompensavimo tvarkos 2 punktas).

¹³ Iš Finansų ministerijos perimtos skolos – Finansų ministerijos pagal sutartis AB Turto bankui perleisti reikalavimai (Kompensavimo tvarkos 2 punktas).

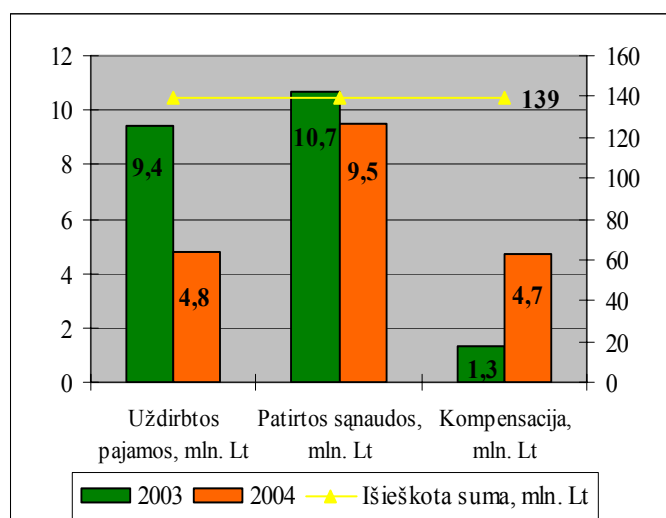
tekste – apskaičiavimo rodikliai). Pagal *Kompensavimo tvarką* apskaičiuojant kompensuojamųjų sąnaudų dydį nėra tiesioginio ryšio su kompensacijos apskaičiavimo rodikliais (išieškotų lėšų suma ir kompensuotinių sąnaudų suma), t.y. konkretaus AB Turto banko administruojamo objekto išieškotos sumos procentas visoje AB Turto banko išieškotoje sumoje, lemia faktinę jam tenkančių sąnaudų dalį. *Kompensavimo tvarkoje* numatyta netiesioginė kompensacijos dydžio priklausomybė nuo kompensacijos apskaičiavimo rodiklių.

Kasmet AB Turto banko kompensuojamoms sąnaudoms apskaičiuoti sudaroma numatomų pajamų ir sąnaudų sąmata. Už administruojamas paskolas ir skolas AB Turto bankas pajamų negauna. Lėšomis uždirbtomis, disponuojant perimtu turtu už mokestines nepriemokas ar iš kitų institucijų perimtas skolas, dengiama sąnaudų kompensacijos dalis. Pajamas AB Turto bankas uždirba tik disponuodamas neveiksniais aktyvais ir iš Finansų ministerijos perimtomis skolomis.

Einamaisiais metais faktinis kompensuojamųjų sąnaudų dydis priklauso ne tik nuo kompensacijos apskaičiavimo rodiklių, bet ir nuo AB Turto banko:

- lėšų uždirbtų, disponuojant už mokestines nepriemokas ar iš kitų institucijų perimtas skolas perimtu turtu;
- pajamų uždirbtų, disponuojant perimtais ir už Vyriausybės vertybinius popierius pirktais neveiksniais aktyvais ir iš Finansų ministerijos perimtomis skolomis¹⁴.

AB Turto banko 2003 ir 2004 metais išieškota suma nekito ir sudarė 139 mln. Lt, o išieškojimui patirtos sąnaudos nežymiai sumažėjo (nuo 10,7 mln. Lt iki 9,5 mln. Lt), t.y. 2003 ir 2004 metais kompensacijos apskaičiavimo rodikliai (išieškotų lėšų suma ir kompensuotinių sąnaudų suma) beveik nepasikeitė (žr. 6 pav.). 2004 metais iš valstybės biudžeto sumokėta 3,6 karto didesnė (4,7 mln. Lt) negu 2003 metais AB Turto banko patirtų sąnaudų kompensacija (1,3 mln. Lt). Sąnaudų kompensacijos padidėjimą sąlygojo 2004 metais uždirbtų pajamų sumažėjimas (nuo 9,4 mln. Lt iki 4,8 mln. Lt).

6 pav. AB Turto banko pajamos, sąnaudos ir kompensacija už 2003–2004 m.

Audito metu nustatyta, kad tais metais, kai AB Turto bankas uždirba nepakankamai lėšų ir pajamų sąnaudoms padengti, netiesioginis kompensavimo apskaičiavimo principas garantuoja, kad bendros

¹⁴ Kompensuojamųjų sąnaudų suma už perimtus neveiksnius aktyvus, administruojamas paskolas ir iš Finansų ministerijos perimtas skolas mažinama tik tuo atveju, jeigu į ataskaitinio laikotarpio pajamas įtraukus kompensuotinių sąnaudų sumą ir nerealizuotą užsienio valiutos kursų pasikeitimų rezultatą, pajamų suma viršys sąnaudų sumą.

faktiškos AB Turto banko sąnaudos bus padengtos iš į valstybės biudžetą išieškotų lėšų (delspinigių arba palūkanų), neviršijant metų pradžioje sąmatoje numatytos bendros sąnaudų sumos. Auditorių nuomone, AB Turto banko sąnaudų kompensacija – tai uždirbtomis pajamomis nepadengtų kompensuojamųjų sąnaudų dalies kompensavimas į valstybės biudžetą išieškotomis lėšomis.

Kompensavimo dydį lemia AB Turto banko uždirbtų lėšų ir pajamų dydis, t.y. kuo efektyvesnė AB Turto banko veikla, tuo mažesnis poreikis sąnaudų kompensavimui iš į valstybės biudžetą išieškotų lėšų, priešingu atveju AB Turto bankui garantuojamas sąmatoje numatytas kompensuojamųjų sąnaudų dydis.

AB Turto banko lėšos naudojamos banko aptarnavimo ir personalo išlaikymo išlaidoms. Audito metu nustatyta, kad AB Turto banko veiklos sąnaudų struktūroje 2004 m. banko aptarnavimo ir personalo išlaikymo išlaidų santykis sudarė 20:80. AB Turto banko 2004 m. atlyginimų ir kitos susijusios su darbo apmokėjimu sąnaudos sudarė 7,5 mln. Lt arba 80 proc. AB Turto banko sąnaudų (9,5 mln. Lt). Vidutinis vieno darbuotojo darbo užmokestis 2004 metais sudarė 4 178 Lt, kai tuo tarpu Statistikos departamento pateiktais duomenimis 2004 metų bendras vidutinis Lietuvos Respublikos darbuotojo mėnesinis darbo užmokestis buvo 1 235 Lt, o piniginio tarpininkavimo srityje – 2 905 Lt.

Vertinimas. Kompensacinis sąnaudų padengimo būdas, auditorių nuomone, neskatina AB Turto banko siekti geresnių veiklos rezultatų, efektyvesnio ir rezultatyvesnio skolų išieškojimo, ekonomiškiesnio lėšų panaudojimo.

Auditorių nuomone, siekiant tiksliau apskaičiuoti ir efektyviau panaudoti AB Turto banko į valstybės biudžetą išieškomas lėšas, skirtas sąnaudoms padengti, būtų tikslinga už AB Turto banko teikiamas administravimo paslaugas mokėti užmokestį, tiesiogiai susietą su išieškota suma.

Pateikiame, mūsų nuomone, geros praktikos pavyzdžius, kai už panašius kreditoriaus veiksmus, kaip ir administruojant Finansų ministerijos perduotas paskolas ir skolas, AB Turto bankui nustatomas kitoks užmokesčio apskaičiavimas:

➤ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 30 d. nutarimo Nr. 590¹⁵ 4.1 punktu už gražintinas ES paramos ir bendrojo finansavimo lėšas Finansų ministerija buvo įpareigota nustatyti užmokesčio dydžio skaičiavimo tvarką, tačiau, priešingai negu už administruojamas paskolas ir skolas, už gražintinų ES paramos ir bendrojo finansavimo lėšų išieškojimą Finansų ministerija nustatė komercinę AB Turto banko veiklą skatinantį užmokesčio skaičiavimo būdą – tiesiogiai priklausantį nuo išieškotos sumos.

¹⁵ „Dėl Europos Sąjungos finansinės paramos, Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų bei bendrojo finansavimo lėšų, išmokėtų iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialiuųjų programų ir (arba) panaudotų pažeidžiant teisės aktus, gražinimo į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą, šių lėšų registravimo, apskaitos, projektų vykdytojų skolų pripažinimo abejotinomis ir abejotinų skolų nurašymo taisyklių patvirtinimo“.

➤ Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija nustatė procentinę dalį (5 procentai nuo išieškotos sumos) nuo AB Turto banko išieškotų skolų, kuri skatina AB Turto banką siekti geresnių veiklos rezultatų, efektyvesnio ir rezultatyvesnio skolų išieškojimo, ekonomiškesnio lėšų naudojimo.

Finansų ministerijos nuomone, jeigu būtų pakeista AB Turto banko *Kompensavimo tvarka*, galbūt sumažėtų Finansų ministerijos perduotų paskolų administravimo sąnaudos, tačiau kitų grupių skolų sąnaudos būtų nepadengtos, o jų padengimo potencialus šaltinis – valstybės biudžetas. AB Turto banko veikla nėra tipiška komercinė veikla, todėl komercinėje praktikoje taikomi veiklos efektyvumo didinimo būdai nebūtų tikslingi.

Auditorių nuomone, galiojant uždirbtomis pajamomis nepadengtų sąnaudų kompensacijai ir AB Turto bankui neuždirbant pakankamai pajamų, faktiniu AB Turto banko finansavimo šaltiniu tampa AB Turto banko į valstybės biudžetą išieškotos lėšos, o tai sudaro išskirtines AB Turto banko, kaip akcinės bendrovės, sąlygas veikiant tarp kitų bendrovių, užsiimančių analogiška komercine veikla įsiskolinimų gražinimo tarpininkavimo srityje. Atsižvelgdami į tai, manome, kad *Kompensavimo tvarka* turėtų būti tikslinama, nustatant AB Turto banko veiklą skatinančius principus.

Vertinimas. AB Turto bankui neuždirbant pakankamai pajamų patirtų sąnaudų padengimui, iš į valstybės biudžetą išieškotų lėšų AB Turto bankui mokama kompensacija sudaro išskirtines sąlygas įmonės veiklai.

IŠVADOS

1. AB Turto banko administruojami finansiniai įsipareigojimai mažėja ne tik dėl AB Turto banko atliekamų išieškojimo veikslių, bet ir dėl skolų pripažinimo beviltiškomis arba skolininkų laiku ar anksčiau laiko įvykdytų mokėjimų.
2. Nustatyta, kad AB Turto banko administruojamų bankrutavusių, išregistruotų ir likviduojamų bendrovių finansiniai įsipareigojimai valstybei (apie 700 mln. Lt), esant minimalioms jų išieškojimo galimybėms, nebus įvykdyti.
3. AB Turto banko sąnaudų kompensavimas neskatina AB Turto banko veiklos efektyvumo.

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai:

Siekiant skatinti AB Turto banko veiklos efektyvumą, svarstyti galimybę tikslinti AB Turto banko atsiskaitymo už administruojamas paskolas tvarką.

Veiklos audito 3-jo departamento direktorė

Romualda Masiulionienė

Vyresnysis valstybinis auditorius

Linas Kirvelaitis

Susipažinau